lirika 1932

josip hitrec

vladimir jurčić

ivan kovačić

zagreb

hitrec - jurčić
kovačić

lirika 1932

s predgovorom Mate Hanžekovića

zagreb

Štamparija „Gaj" Zagreb, Martićeva 2

Pozivu triju najmlađih hrvatskih pjesnika, da im prvo zajedničko izdanje pjesama popratim kao stariji drug u Apolonu sa nekoliko riječi, najpripravnije sam se odazvao. Prvo zato, jer mlade talente treba preporučivati jednoj posve aliterarnoj sredini, koja svojim tradicionalnim nehajem za našu hrvatsku književnost nosi na svojoj duši krivnju radi propasti čitave legije naših talenata, a drugo zato, jer smatram, da je potrebno upozoriti sve one, koji se maše čitanja te zbirke, na vrlo karakteristične elemente ovih svježih pjesama.

Ova tri mlada pjesnika nose građansko ime: Josip Hitrec, Vladimir Jurčić i Ivan Kovačić. Sva trojica su studenti. Dok Hitrec i Jurčić traju mladovanje dvadesetih godina, Kovačić je tek prevalio osamnaestu. Činjenica tih mladih godina navodi nas na pitanje, što da im čovjek kaže? Tako mladi, a već štampaju svoje pjesme!

Kada je D'Annunzijev otac izdao stihove svoga šesnaestgodišnjeg sina u zbirci »Primo Vere«, pisao je Marc Monnier u glasovitoj »Revue Suisse«: »Da sam njegov učitelj, dao bih mu medalju i batina.« Što treba dati našim mladim pjesnicima? Neka o tom sude oni, koji su za to pozvani, a mi ćemo malo da se uživimo u ritam mladih, životom ogorčenih duša, no misaonih i kritičkih, daleko od lirike obijesnih mladića.

U tim pjesmama ozvanjaju izvorne note revolta i duboke mladenačke žalbe radi svih nedaća, koje nas okružuju. Jer ova tri mlada pjesnika reprezentiraju uglavnom stav suvremene naše mladosti prema životu. Oni ga poznadu prirodom svakidašnjega zbivanja u razmjerima iskusnih godina. Netko mora postojati, tko je odgovoran za prosvjede naše mladosti.

Teško je uprti prstom na krivca. Recimo: Vrijeme. Danas je doba materijalizma. Vjekovno revnovanje za spoznajom odabralo je put, gdje se spoznajna težnja ostvaruje u svladavanju prirodnih sila u svrhu usavršavanja vanjskoga svijeta. Tu hipokrizija imade riječ. Misionari laži uživaju položaje etičkih apostola. Borba za kruh je gadna. Vijoglava žurba za vremenitim uspjesima bacila je s vida više ideale ljudskoga roda. Ili se zaboravilo da valja umrijeti. Ili se radi božanske institucije smrti u lošem smislu slijedi načelo: Carpe diem.

Ne smije se posve negirati blagodat uspjeha nad despocijom prirode, ali mi ovdje udaramo na njezinu osvetu: Bacila nam je na tanjur socijalno pitanje. Oborivši poda se prostor i vrijeme, zaprepasti nas svijet oko nas. Postadosmo skloni hipertrofiji čovječnosti. Od našega suviška plaćamo prosjačke obroke. A naše prosjake ne rekrutira lomna i osamljena starost, sljepoća i kljasta uda, nego socijalni problem. Na svijetu provode prosjačke dane snažne radničke ruke, koje nadničarenjem u službi kapitala stvoriše kapitalističku industriju. Ima ih mnogo. Trideset milijuna. A gdje su onih trideset milijuna, koji nisu pripušteni časnim stolovima milosrđa i žive o kruhu i vodi...? A onda još onih trideset milijuna, što ponosni gladuju, jer se stide milosrđa...

Prispjesmo li na vidik socijalna sumračja? Želimo sunca i zvijezda, dobrote, o kojoj nam bajahu naši učitelji. Tek nam mrena djetinjstva pade s očiju, pred nama se zavalja svijet u službi zlatnih i mašinskih idola. A ipak kako je divno, kada se u vršenju pravde strada, kada zatrepti srce u spoznaji, da je naš trud zbog bližnjih i kada se u vinogradu života zanjišu orošeni grozdovi naše muke.

U verzovima trojice mladih pjesnika žive mladići, koji nenametljivo koračaju životom svojega doba i kongenijalnim shvaćanjem bilježe tipske momente toga doba. Sva trojica osjećaju tuđu suzu i vole prirodu temperamentom svojih godina i iskustva. Svaki od njih ima svoj pjesnički jezik. Simpatična izvornost osjeća se kod svake pjesme. Među tim pjesmama ima i takvih, koje spadaju u antologiju. Pristupimo oprezno protestima tih mladića — oni su naše blago, na njima ostaje svijet.

U Zagrebu, 20. prosinca 1931.

MATO HANŽEKOVIĆ

Josip Hitrec

Zadah mora na trgu

Ja volim u radne dane da šetam trgom,
dok se s blizog zvonika širi podne,
i da lutam između stolova južnoga voća,
što nose u visokim hrpama plodove rodne.

Volim da gledam police pune limuna,
mandarinke one s pjegama krvi crvenim,
pa onda smokve i duge žute banane
što vise ko krupne lepeze na stalcima drvenim.

Volim da slušam glasnu bujicu riječi,
povike ženske oko šarenih polica,
grdnju, bestidnu psovku i šapat povjerljiv,
što iza stola nečije uho golica,

ja volim da udišem miris otpalih kora —
— jer onda si umišljam da sam negdje na jugu
i da pod krošnjom limuna gledam u amalgamu mora
sliku svoju, ko sjenu nejasnu i dugu...

Čežnja izloga

Nisam kicoš niti mi otac mostove gradi,
ali me često privuku velika stakla
te pred njima stanem zanesen — tad me onakvog
ne bi nijedna djevojka nijemim pozivom makla.

Očima švrljam po bojama prekrasnih stvari,
oblačim svilene pidžame, mazim kravate,
nestaju tada predamnom trošna odijela
i kratki rukavi, koji se zakrpom pate.

Gledam sebe u izlogu, novo odjevena,
pod grlom se smiješi ona košulja žuta
i dok ponosan šetam alejom korza,
pogled mi lud od sreće krošnjama luta.

No onda već umori snoviđenje glas iza leđa,
neodoljivog mladog čovjeka nestaje iz kuta,
dižem teško noge, sraštene s mjestom
i nevoljko u hodu ravnam ovratnik kaputa.

Na snježnim livadama izmiče zima

Danju je mećava stvorila planinu sivom,
od suhog su inja posijedile vlasulje jela,
na vjetrovoj grivi se noć proskitala šumom
i opet je gora ko licejka na prvom Tijelovu bijela.

Putuje sunce po vrtu različaka neba,
padine sjaju ko široki mlaz Niagare,
na pragu drveća i dolje kod snježnice vode
životari zemlja na otvoru oblakom pare.

Sada još kližu daske i brode poljem
i zapleću brazdama svojim žuđenja druga...
No tko će kroz prosjeke lunjat kad vrhove
otopi skoro silovit gusar s juga...

Jutro pred planinskom kućom

Mlakošću oblaka brda se umivaju,
blokovi stijena liče na kulise,
sipine krša štropoću jekom,
a škrape niz greben ko paučine vise.

U uvalama snijeg. Na njemu sunce,
razbacana blistaju zrcala gora
na visu, što s noćne studeni puca
i rane kom vida magla opora.

Visoki vrhovi sjenom sakrivaju
proplanke glatke i po njima sitna
smiješana ovčja i kozja krda,
koja u dôcima traže mjesta zabitna.

Vrata na ogradi zaklona škripe,
bune se krave: muzu ih žene,
gorštanke, s oblinom zdravlja na licu
i rukama, koje ne bijahu mažene.

Koracima teškim glasa se pod,
i stube ozvanjaju s obuće glomazne
to ustaju turisti, uskoci grada,
što su napustili ulice isprazne.

Žute se lica i stisnute oči
žmirkaju u poplavi jutarnjeg svjetla,
jednom je šećerna bolest razbila san,
a drugom možda podoknica pijetla.

Tijesna im prsa raširuje zrak,
puckaju radi udisanja rebra,
zijevaju usta omamljena hladom,
i sjaju na suncu plombe zlata i srebra.

Gorštanka snažna svršava poso,
u kuću nosi škafove mlijeka:
to će sada uz cigaretu piti
anemična gospođica umjesto lijeka.

A sunce sve više raste u nebo,
guta sjene žljebova i hridi
i već se dolje u klancu dubokom
točno crepovlje crkvenog tornja vidi.

Večera na župnom dvoru

Simentalke krave široko stoje kod zdenca
kabao roni, a kolo na vretenu pjeva —
dvorištem prolazi biroš matorih nogu
te se pred crkvom po navici krsti i — zijeva.

Bat iz ilirskih vremena prostire večer
i odjeci zvona teku ko valovi smole:
to zvoni Anđeo Gospodnji — znak za večeru —
eto u kuhinji žene još samo salatu sole.

Jedaća soba, dugoljast stol sa izvlakom,
stolnjak bijel, ko kosa seljakinje koja ga je prala
— suđe, debeli tanjuri, ubrusi na vratu,
— u zdjelama tonu pogledi crnih očala.

Uzvanici jedu, srlja juha sa šumom
u gladna usta ove gospode brojne —
A nije ni tako čudno... Iza njih leži
golemi duhovni posao Male Gospojne.

Razgovor teče, susjed domaćina sluša
i pažljiv ne zna da stolnjak žlicom packa,
odobrava, kima, a netko još šuti na kraju
i zabavljen jelom osluškuje tek i mljacka.

Župnik se tuži kako je shrvan od dana
i kako u postelju leći želja mu je pusta,
a jedan veli, da je mnogo dosad ispovijedo,
no da nije tako vjernicima smrdilo iz usta.

Žena iz kuhinje donosi pečenje masno
i razgovor zastaje malo: dragaju oči purana,
pije se vino, jer voda je tifusa puna
a ova salata je tako nesnosno slana.

Tada im večeru gorče podli framazuni,
zgraža se glasno mladi kapelan jedan:
ta oni rovare čak i narodu... Eto,
nitko im nije donio ništa kroz cijeli tjedan.

Pa kada je zatim došlo na red vino
i župnik je svojim gostima digao zdravicu
— prođe ih tuga i sjete se svojih kolegija
i škole, za koju im otac prodade mnogu kravicu.

I smiju se, pričaju s drvcem u zubima,
šapću koješta, a nekog napastuje san;
župnik se diže, pozdravlja patre još jednom
i onda u maglici lule izlazi iz sobe van.

Zatim se raziđu svi, blagovaona je tiha,
po mraku si oci putove k sobama krče,
tinjaju lule na hodniku... inače mir.
— Župnik već davno na krevetu hrče.

Kukac u proljetnom jutru

U maju i jutru
i velikom potopu sunca
kukac je neki počeo lijet
i negdje na kraju polja
na žuti naišo cvijet.

Tihim se zujanjem
spustio neodlučno niže,
da tankim krilima dirne
rasutu zelenu čašku
i pomakne latice mirne.

Zatim je sjeo
i odmah naglo ućutao,
u pelud je zario ticala
i kako je unutra kopao,
svaka se latica micala.

Kada se kasnije
na otvoru opet pojavio,
od peluda bio je žut
te je s praškom na krilima
na daljni odzujao put.

Majci mjesto soneta

Gord sam, majko, uprskan krvlju iskustva
ne ljubim starih fraza ni lažnosti madrigala,
moja je mladost mnogo lutala zabitnim putem,
predamnom je maska svega... a možda i ljubavi pala.

Nekad su moje zadaće tepale o tebi,
na zanos su ličile tuđe riječi — ne moje —
i danas, majko, — kad pred mojim mladim licem
godine djetinjstva sinu i s posmjehom tako stoje,

u patničku kosu ti šapćem jedino ovo:

— Moj dan
počinje za mene tada
kad jutrom nad mojim jastukom
praminja tvoje pitanje:

»Spavaš li sine« . . . ?

Profesoru, koga je za katedrom zatekla 68-ma godina

Stolom mu lagano bubnjaju ruke,
šušte pod njima otrcani spisi,
a pogled izgubljen negdje na rubu
kaplje kroz cviker što na žnori visi.

Brkovi bijeli s okrajcima žutim
draškaju smiješak usana skritih,
a smiješi se tužno, jer ga pozleđuje
nadutost mladih slušača, nauke sitih.

Samo kad u svom predavanju takne
romantične svoje, stare ideale,
živost mu vosak lica uznemiri
i oči mu sjećanja davna zapale.

I spuzne niz staklo cvikera suza,
profesor je stari časom prošlost ljuljnuo,
no zatim se trgo, počeo spise da lista,
jer je u razredu netko stolac gurnuo.

Balada o plagijatoru

U dimljivom pokrovu periferije
i zabitnoj sobici grijeha i gadosti
jedan mladi čovjek je pisao
pjesmu mladosti.

Letio je visokim prostorima
u čudnoj groznici svog nadahnuća,
dok mu je smrad petrolejke stare
punio pluća.

A kad mu je pjesmu čitao
uvažen gospodin, učen i mator,
tek je slegnuo ramenima i reko:
»Da... plagijator...«

Tvrdoglavi mladi čovjek
opet je pjevao o prekrasnoj ženi,
o licu i o — krznu, u kom su kipjeli
mirisi njeni.

Ljudi su čitali vrele stihove
gdje je on sa velikom strašću plako,
pa su dosadljivo mahnuli rukom:
»Plagijator... dakako...«

A kad je večer ciknula pijano
i čašama lupala stakla lokalâ,
on je pljunuo na život i pao
u vodu kanala.

I ljudi, ti smiješni ljudi su opet
stali nad lešom, koji je presto da diše
i netko je laktom nestrpljivo maknuo:
»Plagijat... Ništa više...«

Iz zbirke: „Stihovi skitnice“

Dôk E.

U sedam boja
plivaju lotosi ulja na vodi
njišu se dimnjaci kuća i lađa
i po njoj crna trupina brodi
a kuljavi dim i čađa
zapinje kašalj.

Prijeteći grad
gore na vrhu kamenog doka
oceanski kolos pod dimom stoji
i dok mu na šiljku bijeloga boka
piše steward i broji
brod se miče.

Već tamna boja
dima na dimnjaku još više tamni,
pjeni se zviždaljka pištavom parom,
lete po zraku kape, šeširi slamni
i potiču gorljivim marom
one na brodu.

I nitko ne zapaža
metež na rubu sivog kamena
nitko ne prilazi i tek po koji
gleda na hrpu preko ramena,
u kojoj raščupan radnik stoji
i stakleno gleda.

Eto ga nađoše —
i sada ga turaju opet u kloaku
blatnu i gadnu, u bijedine ralje:
opet će modriti krv u mraku
on će da pada dublje i dalje
do samoga dna.

Negdje još jedna
tračnica cvili na okretu doka
i šlep se tromo vuče u bazenu,
i opet prljava radnička stoka
ide u prašnu ugljenu arenu
i živi — smrću....

Marseille

Narančе i stihovi

Ko probuđen dječak
mnogo sam čitao
o Kreti, Španiji, Kipru
i mnogo sam pitao
za tople zemlje,
gdje naranče zru.

A onda me
jednoga dana
povede nemirni put
u zemlju, gdje mana
visi na drveću
i život blaži krut.

I kad sam
bez velike muke
pritego žilavu granu
i u s v o j e primio ruke
naranču žutu
i nasmijanu,

pričini mi se
da miris je njen
žešći no ona sama
i da sam nekad zbunjen
pogrješan miris našao
u strofama pjesama.

Valencia

Mezquita

Ukopana granjem
puklih maslinskih stabala
stoji ona pod pećinom
žuta ko pijesak i mala.

Pukotina zida
nosi u sebi užarena ljeta
i sada je više ne bole godine
niti joj vjetar smeta.

Rijetko ovamo
zaluta pobožni starac
i pere mršave noge na vodi
i papuče stavlja na tarac.

U tim danima
masline pucanjem prate
promuklo pjevanje i molitvu dugu,
koja povlači sate.

A tada ponovno
utihne svod arabeskâ
i tek se kroz usijano vrijeme čuje
šakalov hod na površju pijeska.

I tako godine
bilježe svoje prolaze
maslinik puca, a grmlje se širi
— mezquita nema više staze...

Tetouan

Plamenac nad rijekom

Mlaka voda
od pješčanog pruda plitka
plače mu noge crvene
i cijelu potamnjuje boju
figure drvene.

Mirno stoji
a sunce usijanog tropa
na krupnom perju sjaji
i tek iznenada vrat
potresu drhtaji.

Oko njega
često popodnevni vjetar
mrsi korjen mangrovâ
i ljulja na vodi oblake
— pamučje s n o v â.

I nad njim
lepeću šarene ptice
i puštaju iz svojih kljunovâ
krikove čuda dalekih
iz zemlje s n o vâ.

A desi se i to
da ponekad lijenu rijeku
razreže uska prova
i pronese dalje u neznano
osvajače s n o v â.

Ali on nikad
ne giblje nagnuti trup
rad toga što se to zbiva,
jer on je trijezan i pazi
što pod vodom pliva.

I premda kljun
već patinu vremena nosi
i oči nekada jasne
suze, a pogled bistar
pomalo gasne,

ipak on dalje
uporno nad vodom stoji
i ne zna da s desna i lijeva
život u prekrasnom vrisku
mladošću pjeva...

Ain Temouchent

Avijoni nad gradom

Nad gradom su danas kružili aeroplani
sivi orlovi sred oblačne plohe nebeske,
a lijet im je bio lijetu mušice nalik,
što švrlja po vlažnim pjegama crkvene freske.

Ljudi su stali, ulice usporile promet
lica oživjela bojom djetinje radosti,
starcu je nekom osmjeh zgrnuo bore,
i taknuo usta vedrinom umrle mladosti.

Djevojka jedna, crvenih usta, blijeda
zureći gore nekom je nogu zgazila
»Ah, pardon. . .« — »Ništa«. . . mladić se zbunio rumen,
a u plahom se pogledu prikrita želja mazila.

Svatko je bio razdragan, tuge je nestalo
i svako je lice u nebo uprto bilo:
u šumu elise i buci snažnih motora
mnogo je srce o sreći visina snilo.

Tako su eto kružili aeroplani,
sivi orlovi iznad podnevnog grada
i u svojem lijetu otrli po koju suzu
i razgnali nebom magle građanskog jada.

Leda sa ciglane

Podne je
sunce se penje na vrh dimnjaka
a tihu zgradu čuva
drvena i niska jedna baraka,
prljava od gline i žbuke,
u čijoj se sjeni iza posla
ciglarske odmaraju ruke.

Voćnjak
bijelo okrečena stabla,
plot zarašten glogom
i zapušten bunar bez kabla,
sve to u sparini drijema
i sama prašna ciglana
kunja u suncu nijema.

Pod kruškom
umorna jedna Barica spava,
uz glavu podvitih ruku,
ne osjeća trčkanje mrava,
što smeteno luta po nosu.
Pregača teška i plava
nogu otkriva bosu,
ogoljuje listove snažne
i rub košulje od znoja vlažne
te visi u tromom luku
nad raširenim koljenima.

Vrućina . . .
Podne pripiče jače . . .
Iz dvorišne mlake je izašo gusak
i krivuda travom, gâče

te žutim, blatnim kljunom,
u njenom širokom krilu
šarene cvjetove kljuca.
Odnekud se čuje razgovor lijeni,
netko po zidu pljuca,
a slabi kašalj u sjeni
s lepetom krila se miješa.

Vrca perje,
leti, o vlati se vješa
pada na njezine prsi,
dok vjetar gusakovih krila
kosu čupavu mrsi
i spuzlu pregaču njiše...

Toplina suha,
pritište zeleno granje
na ogradu pada, zemlju,
kida nemirne ženske sanje
i znojem rosi bokove plodne.
A miris kruha i sira
zrakom pronosi radničko podne...

Skitnice sviraju

Dvorište nije glazbena dvorana
pa im se u vis reski glasovi gube
i blijeda se arija teško bori
sa zlobom ulične trube.

Mandola ječi pod modrim prstima
šupalj je odjek pukle gitare
i uzalud pjesma hoće da dira
kad ju promrzla grla sûrošću kvare.

I prozori pokazaše znalične glave
— moja je također među njima bila
jutarnja glazba je budila čuvstva,
što su skrovito negdje u tim ljudima snila.

Ja htjedoh u mutnoj ariji pjesme
da nađem i čujem jarke boje daljina
u molu gitare sumorne vrpce obzora
i besvijest sunaca, noći i sparina...

No ruke što rađahu tanku ariju
bile su modre, pune tragova zime
i bile su sretne kad su sa vrata
u pruženom novcu život mogle da prime.

Moja je želja ostala želja
— reska je muzika i dalje bludila zrakom —
no svatko je morao da čas o željenom mašta
i mnoga se glava podala ljuljanju lakom.

A oni su prestali svirati. — Polako
milostinju digoše s blatna betona
i vukući za sobom uske poglede ljudi
odoše dalje — u lutanja hladna i bona.

One što sjede naprijed

Kad se slije večer okasna
u međutke gradskih ulica
i zacvile vrata željezna
fabričkih tamnih izlaza,
tad parove mladih radnica
što ne ljube podrum i vino
umorne privlači kino.

Na blagajni karte kupuju,
jeftina prednja sjedala
da bolje ne bi publika
bijedu njihovu gledala
zadah mašine mirisala
i slabi parfem udisala.

Lete tako slike po platnu:
— životi pûsti, udesi,
ljubavi strasne, propasti
i sretni gavanski posmjesi,
koji im maštu razbuđuju
i jalovom čežnjom zaluđuju.

Prolaze varavi časovi
u vrtnji vrpce neiskrene
i protivno od onih straga
što sjede, nadute, lijene,
na platnu im biće se gubi
zajedno s njime sanja i ljubi.

A kada po svršenoj pretstavi
ogrtače svoje obuku
i opet iz pelca trošnog
miris mašina u se uvuku
— vraća se umor od rada
i tuga ih spopada.

Jedna uz drugu stisnute
nijemo žure k predgrađu...
Misle: da li će ipak konačno
sreću neku da nađu
ili ih jedino čekaju
slučajne strasti ulične
u malim sobama s divanom
i riječi posvema obične,
što uvijek šute o snivanom...

I rubac dugo na očima drže,
jer godine bježe sve brže i brže...

Romansa o jednom napuklom prozoru

Nema mira
u noći koja lupu stere
i sobi koju sretni san ne dira,
nema suhog oka, plač ga pere,
dok se mrak ko trpka mora
provlači kroz škulju od prozora.

Za staklima svjetlo sine
i tinja žuto
na bridu krhotine.

Škripne greda
prasak vrata zvekne o stakla
zagalami glasna vinska bijeda
i unese sobom fitilj pakla:
u svjetlu što već gori tanje
propara se dječje kreštanje.

I kroz ramu kao cika
padne u noć
kričava muzika.

Udarac grune
i muklo se pridruži noćnoj ariji,
netko ženski vikne, pljune,
a glas se strese ko u malariji, —
no zatim smijeh, grcanje
i plačljivo dječje šmrcanje.

A tada je tiše, netko stenje
prozor trne,
a mraz na staklo se penje.

Šaran uljepšava siromaški Božić

Skoro već mrtvog od preduge vožnje
i hladnog zraka na štandu ribara,
kupi ga bojeć se muževe grožnje
jedna mamica stara.

Putem kući misli na blagdan:
pijanici staroj hoće da ugodi,
jer bijesan na hljeb, što jede svagdan
zagrižljive prepirke vodi...

Njemu se jednom hoće i mesa:..!
Eto, ona jeftino pečenje nađe
i sad nek joj stari štogod skresa,
dat će mu ona svađe.

Stigla je mamica s ribom kući
— sad će da valjano spremi još i to —
pa ga najprije htjede utući,
no onda ga pusti u korito.

I pliva tu šaran po bistroj vodi,
pliva te izvodi lijene krugove,
čeka da se Gospod sirotinje rodi
i otkupi njihove dugove.

Guvernanta

Jutrom djecu u školu vodi
te im lažnom ljubavlju riječi tepa,
no ona ne vide da u nje zanosa nema —
— djeca su gavanska za žalost njezinu slijepa.

Tada se vraća... uspravno ulicom ide,
a na njoj haljina s ramena bježi,
prevelika, kao da guta mršavi stas;
— milostiva naime stotinu kila teži.

Na uglu baca u ormarić pismo,
unutra piše na dvije stranice tuga
i plaha je molba na majku, da se ne ljuti,
što ne šalje ništa. Sve je otišlo na otplatu duga.

Kod kuće juri vrijeme kroz sobe,
dani sipe ko kiša u žljebu,
a ona sama strašću komoru puni
i muči mladost, što živi samo o hljebu.

Prije je ljubila nekog šofera,
al on je okravši gazdu uteko,
a sada povazdan sniva o smeđem studentu
čija se soba žari večerom preko.

Noću kad slika smeđeg mladića
odagna sjene djece, agenta i ratâ,
gnječi ona košulju na prsima ravnim
i kroz grč sluša daleko kucanje sata.

I opet jutra mlako maljaju sobe,
opet vodi sebičnu djecu u školu,
i ponekad kašlje bojazljivo usred tegobe:
to u njoj pjeva smrt u razdrtom molu.

Vladimir Jurčić

Autoportre

Ne ću da ikome budem sličan
u svojem pjesničkom radu.
Hoću da budem posve svoj i ličan
i to mi vodi dušu mladu.

Ne zriju u meni pjesme zato
da opjevam tek motiv —
jer ja sam slatkorječivosti
sada i uvijek bio protiv.

Ja ljubim sirote, jer se muče
i radeći silno — malo stječu;
stoga od njihova života
ja nemam žalost ni ljubav preču.

Pa prije nego pjesmu stvaram
u meni ona dugo zori.
Mučen njome sav izgaram:
požar će patnje da pjesmu stvori.

U pjesmama mojim srce kuca
za ljude. Oh, sve ja ljubim:
čovjeka što se odrpan smuca
ili se hrani dlanom grubim.

Radnike gladne što bez posla stoje,
il ljude što za drugog rade; —
žene što proseć gladnu djecu doje
i tvorničke radnice mlade.

I majku koju muž i djeca tuku
i malu djecu iz škole —
bokca što za darom zalud pruža ruku
i stare bake što se mole.

Zato se bavim pjesmama onim
što samo iz života niknu.
Ljubavnih se i bolećivih stvari klonim
koje se mnogim mladićima sviknu.

A i onako: — ja nisam ni lijep ni zgodan
nit me se zabave tiču —
tek svome toplom srcu odan
ne marim što drugi bučno viču.

Moj lik: — slabunjavo lice, blag pogled zelenih očiju.
Ja lutam gradom kad sve je pusto.
Mrko gledam auto, s dragošću staru kočiju:
na obranu starine ja sam ustô!

Usne mi rubi vječno osmijeh neki.
Kad me vedrina k nebu vine
vraćaju mi se djetinjstva zlatnog časovi meki —
oh, kako me opiju visine.

Pa isto: kako me sunčani pozdrav radošću puni,
šetnja me gradom rastuži: —
osjetim mučnu samoću, gorčina se u mene truni
i htio bih da se netko sa mnom združi.

Al opet: — ja nisam za društvo. Tih i miran
ja nisam za životnu vrevu.
i tim spoznanjem da sam mrtav, razdiran,
ja sam se odao pjevu.

i sada pjesmice pjevam: ne za se, ni za nju — za ljude!
Pomirih se samoćom — oči ne sûze u skitnji.
Sreću si, pokoj, ljubav — što mi bolesna htijenja
žude —
nikada steći ne ću! — Predajem se životnoj hitnji.

Pjesma sirotinjskom novorođenčetu kao dar pod jastuk

Malom Franceku

Nevina dušo!
Kroz noći besane teške, u smradu kletve i vina
tvoj se rađao lik.
Bojažljivo u drhtavoj čežnji mati je čekala tebe —
i ti se, siroče, rodi — da budeš mučenik:
sada će gori bit pakô —
da te s radošću vidi, da pozdravi novi život
— ćaća ti nije se mako.

Pa ti, nebeska dušice,
što si ovamo upala —
kada se budeš kupala
kroz život u bijedi sušice?!

Zašto si ovamo palo
ti zlatno svijetlo s visa,
ti nebesko čedo malo
što si prstiće sisa?!

Ti se sad smiješ sretno
ti, plode majčine krvi —
sada si jak — kad stariji budeš
svatko će tebe da mrvi.

I bit ćeš rob života,
svak će ti snagu cijedit —
bit ćeš bijednik i slugan,
u patnji ćeš i osijedit.

A u meni očaj raste
i postah već na sve ljut:
zar i to maleno tijelo
će ubiti život krut?

Te ruke su suđene davno
da s krampom i batom tuku,
te da sagibajuć glavu
i košulju sa sebe svuku.

Da, tako je suđeno, vele
ljudi — i vjeruju u to;
i jednom se lice crveni —
a drugom je upalo, žuto.

Zato otiđi, dušo,
što ćeš u ovoj muci?
Al u te život je ušô:
već ječe tvog imena zvuci.

Kasno je: — trebaše prije
za porod tvoj da se je znalo;
ja te sad prvi bodrim
za život, siroče malo.

Jutro u sirotinjskoj sobi

Sunčani odrazi kroz prljava okna
cijedeći se u uzduh vlažan
unose zvukove s ulice — dok na
licu stanarâ osmijeh lažan

hoće pred suncem prikrit tminu
u dušama što im stalno raste
i hoće da im lica srećom sinu
ko djeca da nisu zadnje kaste.

Na jutarnjem suncu stvari sjaju
uprljane hladnom mašću; —
dok blistave zrake pređu tkaju —
napunjaju se stanari slašću.

Sobom se čuje zujanje muha:
sjedaju na zelenu pljuvačku.
Pod stolom prelivenim vinom i s mrvicama kruha
dijete maleno mazi mačku.

S postelje žut bolesnik maše
rukama tankim — ko cvjetovima —
njega već sunčani traci plaše;
strah smrtni ćuti u svim kretovima.

Pa dok mačka pod ognjištem prede
i dok se bolesnik u kašlju guši —
sunce polako odlazi od bijede
ostavljajuć je s vječnim nemirom u duši.

Sirotinjska selidba

Poguren nosač gura kolica gradom
tražeći naručen broj.
A kad je stao pred traženom zgradom
rukavom si je otro znoj.

I tad je pogrbljen i smrknut
k stanarima u podrum zašo; —
u njem je taj sirotinjski kut
svoga supatnika našo.

Prvo su skinuti tanjuri s policâ
napola razbiti, stegnuti žicom; —
onda iznesoše nekoliko klimavih stolica
i krletku s malom gugutavom grlicom.

Tad krevete, ormare i mnogo krpa
iznesoše na drum do malih kola.
A onda kad nosač na kola sve strpa
ostade sirotinjska soba gola.

Zidovi imaju obrise odnijetih stvari:
pusto je ostalo mjesto jauka; —
uzduh što vonja teško po pari,
širi se prostorom prošlih muka.

I dok se gazda na nered ljuti,
baciše zadnje stvari na kolica —
a onda kad se selidba uputi,
osjetiše oni kako ih golica

pogled ljudi što prolaze cestom.
No kad stanari pogledaše k svodu,
rekoše nešto popratívši gestom
i požuriše u hodu.

Sunce pozdravlja dvorište

Sunce se prosu dvorištem u zlatu.
Iz podruma sada izlaze redom:
invalid što nogu izgubi u ratu
i mlada mati s umotanim čedom.

Sušičavi radnik sad obojke skida,
na uže žena rublje vješa.
U kutu, tamo pored zida,
sigrajuć se dijete blato miješa.

Druga se djeca igraju na pijesku
gradeć kolače, kule i tunele —
kraj smeća što sija u lažnom bljesku
kokoši su s pijetlom sjele.

Na krovu bijel golub guče,
zovući sa zdenca na krov golubicu —
piljarica vučjaka tuče,
što je u mlijeko metnuo gubicu.

Sjedeći na stôcu stara krumpir reže.
Pijuče pilad, stara kvočka kvoca.
Na zemlji odijela prostrta leže.
Čuje se roktaj odojka iz kòca.

Sve se radosnim suncem oblijeva:
u sobice ulazi sunce širom —
i sada može još da tko i zapjeva
kroz taj život prožet sušicom i špirom!

Kroz šapat sunca netko drva cijepa —
pa se čuje zvonki potez žage; —
noseć pozdrav sunca invalid šepa
i silazi u podrum sušičave vlage.

Otac najavljuje subotnje veselje

Musavi se dečkić igra blatom:
prljavo je dvorište sjajan grad.
Zagušen podrum zamijeni s katom,
gdje vlada ugodni hlad.

Uživa ugodnost večernjeg sata,
na zgrade sunce zlato štrca.
Tad sjena javi da je tata
donio radost malog srca.

Jad se u sreći poče da topi
i sretan već sina diže.
Nakon gorkog dana vrč radosti popi
plamen mu sreće srce liže.

Tada je malom igračke dao
u tmuran podrum radosno siđe,
onda svojoj ženici priđe —
s novcem joj je na grudi pao.

Radnik se obukao za nedjeljnu šetnju

Danas svetac: dan kad on ne radi,
pa se može da prošeće gradom
i može da si iz ormara vadi
odijelo novo, željkovano kradom.

Šest je dana čeko da ga odjene:
pokazat će da i on za radost mari;
danas će zagrijan štipat snažne žene —
srce mu još nije počelo da stari!

Ide sporo, svečano: obuća mu nije prašna,
tu je još frizura, košulja čista, uglačane hlače,
obrijano lice, u ustima cigareta, pod bradom mašna.
Hodajuć spuštenih ruku oči mu modrinu s neba svlače.

Cigaretu nudi drugu što ga sreta —
pred raspjevanom crkvom pobožno se krsti.
Tada si novine kupi: hoće da dozna novosti svijeta,
čudno ih drže od rada natečeni prsti.

Šetajući sreta one, što miruju tek na blagdan:
težake, šegrte male, sirote švelje.
Oni su njegova braća, jer se muče svagdan —
a tek im svecem cvatu skromne želje.

Najednom tad ga smuti podrumski žamor: —
čuo je glasove mnoštva što loče;
osjetiv žeđu i ugodni zamor
on se u sebi boriti poče:

Da li da siđe il da ode dalje?
— Zar da na svetac bude životinja
da popije novac i uprlja halje
na nedjelju kad se smije sirotinja?

Radnik kuša spjevati pjesmu

Uvredu prvu prešuti, al druge ga buniti počeše:
zašto da ružit se pusti?
Pretpostavljeni se o njeg mrskim riječima očeše
— aa-a... ružit se ne da — iako se dade musti.

To u njemu stvori otpornost... On je izraziti htjede
i drugi nek o tome znadu; —
i kako primitivci uzbunu duše slijede —
i on je htio da dade oduška svome jadu.

Htjede da spjeva pjesmu, u riječi da uvredu stavi,
ali mu ruka nezaoštrenu olovku jedva vuče; —
sama čudna slova grubom rukom pravi:
nije pero za ljude, što znadu tek da se muče.

A onda, oh, riječi — riječi — gdje su, radnik da bi
bol izrazio svoj da ga i drugi spozna;
— da, kako on malo riječi u životu rabi
i jezika svoga ne pozna!

Grube crte, zamazan papir, zgrčena ruka,
usjeklina na čelu zbog nedorečena bola; —
— a u njegvu srcu usplamtjela muka:
nemoćan u bijesu diže se od stola.

Ekstaza u proljeće

Sunce mi toplinom lice dira.
Dušu mi je radost takla.
Danas su prviput u sunčevu sjaju
zablistala prozorna stakla.

Uzduh sočno miriše proljetnim vjetrom.
Na žicama se mnogo pticâ jati.
Ulice gradske radosno buče.
Krovove kućâ sunce zlati.

Kako je lijepo udisati mirisavi uzduh
i liječiti bolesna pluća.
Kako je lijepo kad radosnu dušu
ispune nevina čeznuća.

Kad gledam suncem osvijetljen grad
osjetim silno da sam mlad.
Sretan sam, jer mogu da se suncu dive
i oni što teško žive.

I dok sam od strujanja smućen
u širinama srce mi se gubi.
Smijem se i osjećam kako me sunce
sve silnije zlatnim dodirom ljubi.

Kirijaševo podne

Podne je: s crkve zvona tuku.
On stade, pa konjima baci sijena.
Sluteć toplinu ručka u zvuku,
čeka da ga donese žena.

A kada stupi gospica mala
poprati pozdrav dubokim dahom.
Zatim mu je ruka žudno grabit stala
ručak: kiselo zelje s grahom.

Ispraznivši lonac — sit je bio,
pa se je sada čudno smješko; —
uvijek on kraj puna lonca misli,
da živjeti nije tako teško.

Samo kad su ruke zdrave
pa usto još ima rada —
moći će da hrani obiteljske glave
i nitko ne će da strada.

A onda je ženici nešto reko,
pa nastran krupno pljucne.
Da ona ode, još je čeko —
a onda bičem pucne.

Tužaljka maloga šegrta

Srce mi tuče za rodnim krajem
i za toplim majčinim krilom:
kako mi otac zemlje nema
lopatu zamijenih šilom.

Moj gazda na me grubo viče,
pa se od straha smutim.
Gladujem i često plačem
ja, dječak s licem žutim.

Ruke su mi izmučene;
sve kućne poslove radim —
drva cijepam, u dućan trčim
i s gazdinim se malim jadim.

Zanata ni počeo učiti nisam
(— a da l' ću ga uopće kad znati? —)
ja ću svoje naukovno vrijeme
za poslugu svome gazdi dati.

Ne mogu toga ni svom ocu reći,
a ni to da strašno patim;
ne mogu da to izdržim više —
ja hoću da se kući vratim.

Al nitko ne sluša moju čežnju
o vraćanju na selo.
I dok se mučim, u teškom radu
kržlja mi sve više slabo tijelo.

Bdijući trudan duboko u noć —
obučen i neopran ležim.
U meni sad dozrijeva miso
o tom: — da bježim.

Šegrti pod svjetiljkom igraju nogomet

Vraćaju se s posla šegrti trudni:
umor im okiva suznu mladost, —
al su svejedno veselja žudni
i hoće zaboravit dnevnu gadost.

Dan je! Svjetiljka s visa sija,
baciše skrpane kapute na hrpe; —
radost ih uzbuđenja svija:
imaju loptu od krpe.

I sada: smijeh, vika i rivanje —
obijestan trk kroz tminu;
struji kroz hladan uzduh dozivanje
kad šutovi igrača minu.

Gibanje odmah razagna bol
što se skupila preko dana.
Tek jedini neznatni »gol«
je utjeha dnevnih rana.

I ako staneš — gledajuć iz mraka
tu razigranu mladost;
na pločniku — išaranom smijehom zlatnog traka —
ti žalostan osjetiš radost.

Sretan si što se oni igrat mogu: —
žar veselja još u njima gori!
Zadivljen gledaš spretnost trudnih nogu
i radost što se kroz noć ori.

Promrzla kočničareva noć

Monotono lupka vlak
kroz mrak —
što mrazom žile ledi.

. . . A on budan
promrzo, trudan
u kočnici na klupi sjedi.

Ledeni uzduh kroz kočnicu puše —
a njega to zebe; —
slaba je bunda da ugrije tijelo
i ne grije debelo ćebe.

Stûdên je udove stegla
i postaju sve krući.
Oh, kako sad želi toplu sobu
u kojoj bi čizme mogao svući.

Ne miče se, već ukočen
sjedi pokriven, gnjilom slamom; —
fenjer žmirkajuć riše crvene trakove
noseć tjeskobu njemu samom.

A dotle vlak tuče uvijek isto,
pa kuda to sada srlja?
Kočničar toga već i ne čuje,
jer si prozeble ruke trlja.

Vlak se sporo kotrlja dalje,
u stanice sporo stigne; —
da dade signal fenjerom i zastavom
u svakoj se mora da digne.

Onda najednom stade vlak.
Eto konačne postaje!
Kako je kočničar veselo pozdravi:
jer zna da vlak tu ostaje.

Dalmatinski prodavači

Ostaviše krš i svoje more
i iskriviše se pod teretom škrinje:
sada će živjeti u gradu
udesom druge sirotinje.

Ulicama prostu robu nude,
ali malo toga prodadu: —
jer ima mnogo dućana s finijom robom
—no što je njihova — u tome gradu.

Subotom radnici od njih kupuju
sapune, noževe, ustre.
A blagdanom vojnici harmonike, služavke češljeve,
kojih imadu svake mustre.

A ako tko bolje obučen priđe,
pa kupi štogod od šale: —
zađe u razgovor s njima pa se čudi,
kako to svoju robu hvale.

Traže za stvari dvostruku cijenu —
al' im je rijetki plate.
Kad kupci nesuđeni krenu,
mole ih da se natrag vrate.

Uvijek su oni na ulici
i s istim riječima ljude mâme.
I kupci su isti i roba — i držanje njihovo: —
tek im je nešto prignutije rame.

Svirači u noćnim lokalima

Sumračna dvorana dah i pluća davi —
zadimljeni likovi ziblju se ko sjene; —
kašalj guši. — Umor. — Nabijanje u glavi
još od prošle noći — krvave im zjene.

Već im ruke jedva vuku gudala —
duvanje roga nadima žlijezde; —
djevojka koja se ne bude udala
promuklo pjeva žaleći zvijezde,

(što su joj zašle i što zasjat ne će).
Pijanim gostima mora da se smije,
da veselo pjeva i nestašno igra —
al u njenu glasu se gorčina krije.

Pa onda ti njeni drugovi što sviraju:
mamurne im oči, umorne im kosti,
arije gude što pijance diraju —
samo nježnu svirku vole noćni gosti.

Zaboraviše dane, kad su sretni bili
sumračnost lokala s mladošću ih spaja; —
gladovahu mladi, nevolju su skrili,
u pogledu mutnom, u glasu bez sjaja.

Svirka im se trese — u san dušu ljulja,
i tjeskoba tako u srcima cvjeta; —
no utom navali pjanih gosti rulja —
zasviraju bučno da odbjegne sjeta.

Gosti hoće radost — digni jedra sreće —
pa zaplovi u noć dok bjesniš od jada, —
već se lađa jutra ulicama kreće —
kroz prozor se vidi mutan obris grada.

Izlaze i oni iz lokala. — Umor
stego im je tijela. — Oči sjaje zorom.
Dok se s neba slijeva zlatnog dana šumor —
oni se ko sjene vuku blatnim šorom.

I ništa drugo?

Susto je maleni dječak
vukuć kolica s drvima.
Idući ulicom zastao sam
i prišo mu među prvima.

Njega bole suhe ruke
i, slabo odjeven, šmrca.
Za par dinara zarade šalje ga za poslom
debeli gazda bez srca.

Dječak čudno gleda ljude što stoje
i što se oko njeg sve više kupe.
Kad ne priđe nitko da mu pomogne —
da pođe dalje — on snagu upe.

Ali se kola nisu ni makla: —
dječakove oči zalud pomoć mole.
Krenuše kad ih gurnuše dva dječaka,
što se vraćahu iz škole.

A sve su to mirno gledali ljudi
i čak je reporter to snimio; —
al nitko da bi dječakova kola
za rudo primio.

Tek se za uglom drugarice sastaše:
— Oh, Thea, gdje si tako dugo . . . ?
»Dječak se neki muči s teškim kolicima . . .«
— I ništa drugo ? . . .

Seljakov dan u gradu

Dognao seljak volove
u grad na sajam da proda; —
prešo je brda i dolove,
pa je trudan od hoda.

Nema krme da ih hrani,
a dolazi sad zima.
I porezi nisu još dani; —
a i druge brige seljak ima.

On gleda u krupne oči i gubicu
i u dva para rogova.
Sjeća se klepaka s livada —
eh, onda je bilo stogova!

Nije seljak dugo čeko
da ih proda.
A kad je mesar pognao volove
seljakov se bol za njima oda: —

poljubio im seljak glave,
kad pođoše s novim gazdom; —
u njem se gorčine jave —
kô za izgubljenom brazdom.

I cio dan bješe rad njih smućen:
u paru ih je gledo svakom.
A predveče sâm na se srdit
otišo je seljak s vlakom.

Seljački momak skida nošnju

I grad se u zdravo srce struni
zavara dušu sjajem; —
seljačko se srce zbuni,
i presta žudjet za rodnim krajem.

I samo gradsku raskoš gleda,
u sebe svaku novost prima; —
i opanke što ih gledô u djeda —
on zbaci... Od laka obuću ima.

I što će njemu vuna ili sukno
— nosit će englesku tkaninu
dok mu otac jedva plaća lukno
i jede luk i slaninu.

Poljepšava se: kretnje su mu fine
i sve riječi strane; —
dok se njegovi na suhoj njivi kine —
on bezbrižno provodi dane.

Već presta da rodnim zrakom diše
i ne zna već boju svoda —
on znade tek da cifrasto piše;
mjesto da kopa — gradom hoda.

Ušlo je u njega lice tuđe,
ne ćuti u sebi srce naše; —
u nj krhkost i učtivost lažna uđe,
— mirisi ga dobrog blaga plaše.

Pokopo je sebe, on ne živi više —
usahlo je seoskog daha vrelo; —
grad ga blijedim lažima siše;
od njega još živi — tijelo.

Zavod za služinčad

Tu naše selo cure nuđa
da ovdje postaju roba tuđa.
Tu se snaga našeg sela prodaje
za gradske odaje.

Djevojke što zarudješe stidom,
pa skrivati njedra počnu —
ograđene tamnim zidom
gubit će mladost sočnu.

Il žene što im muža ubi stroj,
il muž im nosi kažnjenički broj,
il ih je dragi zavarao brakom —
označene sve su prodajnim znakom.

I tijela što se ovdje šire
stegnut će željezni okovi; —
u teškoj službi će strasti da se smire,
uvenut će s gazdom bokovi.

Al svega toga sad ne znadu —
čekaju žudno da ih prime.
Te cure će gradu da mladost dadu —
a on će im progutati ime.

I sjede tako pognute na klupi.
Da, one slute gorkost sloma.
Čekaju da ih koja dama kupi
za lizanje svoga doma.

Tuga veziljinih očiju

I zvrči kroz platno igla
i oči djevojci bode —
što se još nije digla
kada već i dan ode.

Nebom već veče brodi
i zaplakan mjesec bulji; —
a ona veze — zar joj godi
kad krvlju rađaju žulji.

I mati je unijela svijeću
i zovnula tiho: da jede;
al njeni prsti dalje spleću: —
umor dira srce djeve blijede.

A nad čim to ona njiri,
za koga to biva blijeđa?
ona samo na to šuti: —
jer to joj srce vrijeđa.

U vezu njene oči sjaju:
nevine želje krhke duše;
njene noći drugom radost daju
za novce — što srce buše.

I tako uvijek dok će oči moći
da vezuju tanke niti; —
a vez — suze njenih dugih noći, —
bogataški će stan da kiti.

Često je tako otsutna maštom:
nemoćno joj oči tada u vez njire; —
pod starost će joj s radošću taštom
iz veza da oči vire.

Pokop siromaha

Živio je, pa je i umro tiho
kao slabo plaćen ludak; —
dao se od mnogih da izrabi
bijednik — komu sve bijaše budak.

Svu je snagu dao, sad je počinuo.
Mučio se vječno, a uživo nije;
trudna će ga zamilovat zemlja
— neka se bar mrtve ljubavi užije.

U sanduku prostom spružen leži,
a zgrčene su mu ruke;
sahranit će ga u nedjeljnom ruhu —
krvavom plodu sedmične muke.

Nakita nema, ni cvijeća, ni ljudi
da ga isprate do groba; —
no da je živ ni on ne bi želio mnoštva:
u muku se pokapa radnik — roba.

Zvonce je grobno drhtaje prosulo
i duše nosačâ sućut rose; —
pokop je za njih obična stvar —
al sada druga nose!

Dođoše do rake, pa spustiše sanduk:
pokriše ga zemljom masnom.
Vraćahu se sporo k mrtvačnici
sa spoznajom jasnom:

— da oni što se vječno muče
i uzaludno bore —
mogu da počinu na odru,
a utješit će se gore.

Pjesma o smrti

I škrci prestanu da broje
lihvar ništa više ne će steći;
zaboravit će žene želje svoje —
a siromasi snivat će o sreći.

Sve je drukčije, kada smrt posjeti
i crninom stanove smrači; —
nečije srce čak i tugu osjeti
i prođe — pa što to znači?!

Suze ishlape — da jača radost sine —
i kroz nju novac zveči; —
tad tugu s duše — ko barjak s kuće — skine
i vidje: to bjehu tek riječi.

Il opet bludnik, što cure svodi,
ostao je bez žene;
on će kroz noći da mladež vodi —
u odaje njene.

Čovjek što bogataš posta
od sluge, pa je kuće steko
bez užitka bijednik osta —
život za ženu tek bude teko.

A radnik što život drugom dade
smiri se — sad više nije smetan; —
ode u nebo, o kom snove grade
svi bijedni — i bit će možda sretan.

Svećenik što je pričao o nebu
i što je imao dobru župu —
tek tješeć ljude koji zebu
dobit će gore zlatnu kupu.

Nad grobom se svršava gluma
nad grobom prestaju laži —
svih nestane tu bez šuma:
tu čovjek utjehu traži.

Ivan Kovačić

Ja ne ću tvojeg užitka
ja ne ću kuće ni dvora,
tornjeva tvojih čija je slika ohola i vitka,
a u njima zrak je leden i vječno pretvaranje
dok druge siluje mora...

Moje je drugo načelo —
to bog moj je i mati:
Trpi za bijedne i pati!

— A ako, krvniče, pružiš za izdaju meni srebra
skovat ću od njega nož
i sjurit ga tebi u rebra...

Frulica

Lončar je selu na volima
doveo robu za žito,
a ja sam k njegovim kolima
s vrčem zlata pohito.

S čežnjom sam gledo u frulicu,
što čula se starcu u bradi
i dok je punio lulicu
stao me smiješkom da gladi.

I nisam mu reći mogao
zašto sam žito donio....,
on mi je šutke pomogao:
od gline mi frulu poklonio.

Vijek sam je usnama dirao
idući malen na pašu,
skriven sam tiho svirao
dozivajuć ptice u šašu.

Jednom su mi je oteli
pastiri, i svirahu redom.
A ja se je kasnije ne mogoh
dotaći usnicom blijedom...

Razjaren frulicu pograbih
i bacih je o kamen jako —
u meni je dječarac maleni
od boli tiho zaplako.

— Opet sam djetinjom dušom
pjesme pjevati stao,
i nikome, nikome frule
svoje ne bih već dao!

Kad bi tko na nju svirao
i sad bih je bacio jako
o kamen — al' ne znam bil opet
maleni dječak zaplako...

Mozaik

Povučen u se kamenčiće pravim
i zanosno ih redam.
Od sreće šutim i tren duše slavim,
djetinjim okom ih gledam.

U jednom boja jutra rosnog rudi,
u drugom suton, zlatni kupi žetve.
U nekom krik je sakrit bolnih grudi
ili grč usne što prosiplje kletve.

Hoće li naći jadnik u kom mrknu
bjeline života tu sunčane staze?...
Gomile žednih hoće li da srknu
pića štono maze?

Ne... Krv će naći, gorku spužvu žuči,
duh što s njima pati.
Bjesni s njima, raspinje i muči —
njihove boli što u sebi jati.

— Vatru duše kamečak mi gasi
što ga hoću da izradim.
U njem je sve, u njem su moji dasi
i više ga ne gladim.

Povučen u se neznan lik još slažem,
kamečak sitan do kamečka redam.
O kad ću i ja moći kad da kažem:
— U njem se čitav gledam...

O, hoće li ikad lanac da otkine
željan djela, vrijedan sudbe vrsne.
Il će na njeg stati, svak da djelić prsne.
Mozaik snovâ da se kao dim — raspline?

Jutro

U polju pjeva kosa u rosi
i mekana trava plače,
a vjetar miris jagoda nosi
Svijetlo biva sve jače

Magla se dijeli od dremljivih šuma
i bleji svileno janje.
Miris sijena ide vrh polja i druma —
potok se smije kroz granje.

Pod suncem u zlato žito se tali,
obrovom stazica bježi.
Putuju srcem jutarnji vali,
selo se moje sniježi...

Ljetno podne

Osjećam sunce u mozgu kako me pali i žeže,
a hodajuć u želucu pljuska bljutava voda.
Udišem mirise vrele plastova sijena što leže
ispod blijedoplavog i vrućeg nebeskog svoda.

Gladuša suha se žuti. Žito pritisla omara,
a trava blijeda od suše runi se tek i gine.
Sjena je tanka i gdjegdje blijedilo umorno šara.
Nebo je vrelo sve bljeđe i kao bez visine.

Gore se daleke plave, kroz lišće trešnji i lijeska
planduju ovce u kupu, klikće pastirka hitra,
kljune ih po vuni mekoj, odleti do žarkog pijeska,
a vreli úzduh vrh žita stalno na nebu titra.

Ruše se obrovi mirno. Tišina svuda se širi,
kroz travu čuje se disaj i vlas se vidi plava,
a drenak prosiplje sjenu, dok iz njeg obješen viri
tobolac, kosa i šešir — umoran kosac spava.

Suton

Padaju obrovi ko mrtvi slapovi,
dok oplazi usnuli šute.
Vrh njiva zabiti crne se štapovi,
a goveda muču niz pute.

Crne se gore ko nemani hrptima
sve u nebo zabole sivo,
a voćke šuškaju negdje u vrtima
od vjetra što danju je snivo.

Kuće se sablasno koče i bijele,
tama se vuče iz đola.
Bučno se žetelke praštaju i dijele
dok štropoću daleka kola . . .

U seoskoj crkvi

Jezivo vrata zaškripe, težak zrak padne na pluća,
koraci zvone, a sunce se vuče niz stijene strme.
Prašnjavi baldahin visi. Škripa crkvenog ključa
i kašalj starog zvonara duboko i muklo grme.

Polutmina je teška, zidovi vlažni,
ranjavi sveci vise i patnički podižu oči,
oltar se penje i sive na njem se mramori lažni.
Njiše se kandilo vječno i krvavo svjetlo toči.

Jastučci na žrtveniku natrule knjige drže,
miriše iz njih starina.
Ko da se ledeno tijelo na drvu od svjetla trže
i mutnim očima gleda čaše vode i vina...

Orgulje klimave šute pod stropom, a u dnu lađe
tama biva sve crnja. U klupi žuti se maska.
Ranjavi sveci vise, svijeća se guši od čađe,
odjek kao u grobu... negdje je puknula daska.

Jesenji suton u voćnjaku

Laka kiša sipi čitav dan ko prašak
i miluje voće zrelo u voćnjaku.
Plavoj šljivi skida nježno laki mašak
kao košuljicu. Dok travčicu svaku

resi blistav smijeh rosinih dragulja.
Voćke se uvukle kao ptice u se —
što dremlju po granju, a netko se šulja
tihano i meko uz debla i buse...

Razlio se mirno san krošnjama u kosu
— svud tišina — noć je meku mrežu tkala,
tek se katkad mokrih ptica cvrkut prosu
i slab odjek kruške što je k zemlji pala...

Jesen u mojoj sobi

Tišina je teška, vani jesen plače,
a sve nijeme stvari grli težak mrak.
Mokre grane suze, njišu se sve jače
i ko pred smrt grle očajnički zrak.

Soba je ledena, niz prašnjava stakla
kližu kaplje teške i pobiru prah.
Mrtve stvari šute, zavjesa se makla,
a kroz nju je ušo vjetar kao strah.

Dok četiri zida ko četiri tajne
drže žut i vlažan uleknuti strop.
Sve su crnje sjene. Kroz kapljice sjajne
blješti kao spomen ljetnih boja snop.

I sve je već mrtvo, samo jesen bređa
povlači se maglom i ruje ko krt,
od umora moja sagiblju se leđa —
dok ulazi u me jesen kao smrt.

Nedjelja u šumi kraj grada

Beskrajan zuj pokraj uha,
prignuta kičma se koči.
Zvrndaju rojevi muha,
od zijevanja tope se oči.

Cvrkuću mlitavo ptice,
žuna jednako kljuje.
Grč zijeva rasteže lice,
a zvona dosadno bruje.

Po šumi sunčane pjege —
cipele nečije škripe
po putu. Za rodne brijege
gdje vina jesenja kipe

misli mi odlijeću trome.
Teške kaplju minute
s lišćem jesenjim. Svome
brijegu ljepšaju skute.

Vrsi drveća šume,
ja slušam jecaje tupo.
— Oh, kako je uz tuđe drume
ginuti bolno i glupo! . . .

Starom drugu

Uspomena iz djetinjstva

Jutros rano u tišini snijega
zalajala puška. Muklo jeknu
zadnji hropac u vrh rodnog brijega —
oboje mi u srcu odjeknu.

Skočih brzo s ustavljenim dahom
i bjelinu zagazih u snijegu.
Tad opazih ko srebrenim prahom
procvjetalu ružu — krvi pjegu.

Zabit kolac, sjena mu se ruši
niz brijeg, o njeg svezan pas. A dasi
zadnji tresu tijelo, krv se puši —
rodni brijeg u oku mu se gasi...

— Stari druže, služili smo svijesni,
da su tako čudni ovi ljudi.
Kad od boli, starosti pobjesniš
boje te se — puškom ti se sudi!...

Utjeha

Olovnosivi zidovi skučeni od tjeskobe,
po njima olovo uzdaha leži —
kroz peć vjetar struji, a bolest kroz disaj reži
dok teška suza lijeno kaplje tišinom sobe.

Stolovi drveno šute, mrtvilo zastora visi,
a debeo pauk srebrom niti gnjecave klizi.
Svijam se, šapućem trpko: »— Grizi... grizi!...«
pauku tustom što me u lijevoj proždire sisi.

I sjene mrtvačkim mirom žalost po sobi pišu,
mati me gleda tupo, a plač joj u grlu grca.
Ko bodež uzdah njen gađa pauka moga srca,
a pred krvavim očima stvari se bolesno njišu.

Kunem se tiho dok strava grijeha u mene gmiže:
— Mati, prestat će, vjeruj, vječiti tvoji jadi,
kad ću ubiti nekog proždiran od gladi...
— a jedna se olovna suza nemoći niz lice kliže.

Pjesma iz mansarde

Oblaci bijele radosti
plove sunčani zlatom,
prhla je drhtava pjesmica
kroz prozor nad zadnjim katom.

Sunce je igralo veselu
igru svjetla i sjene,
slatkom su srećom drhtale
na oknu ružice njene.

S ormara miri jabuka
rujna kao od vina.
Uz pjesmu piše nesvijesno
njegovo ime — mašina.

Veselo njiše se zavjesa
gdje slak se o ljiljan plete,
a kroz nju se u nebo prosiplje
čežnjiva pjesma grizete.

Kosci u gradskom parku

Sunce je bacilo boje ko snove
sa zlatne svoje palete po svodu,
prosulo ruže na gradske krovove
i slijedilo mene u hodu...

Tud volim da idem jer nema ljudi
iz grada, a grmlje pusto me sjeća
šipražja rodnog — pa da poludim
vuku me gore, b'jel toranj ko svijeća...

Svečano hodam da slike ne poplašim
što su ko golubi na mozak sjele,
nešto me stegnu, a ko po našim
humcima kose se srebreno bijele.

A tako je klepac zveknuo nježno
i biser prosuo zvonki po kosi.
»— Oh, dragi kosci, gorštaci moji,
što mi vas ovamo nosi?

Što ste umukli kad od vas miriše
čar sjenokoša — zar i vas je strla
daleka čežnja što i mene siše —
oh, gdje mlad je srndać, gdje su vam grla?...

Bježite samo, za vas se bojim,
k humcima rosnim, selu i gori.
Dosta je što me grad ote mojim
gorama. Dosta što mene bol mori...«

— Sve bih im reko da nije trak pao
sunčev za mnom poput rujnog plašta.
Pošao sam brzo pa od boli stao —
a to mi se jutro učini ko mašta.

Mlad seljak boluje u gradu

Dok me blijeda noć na krevetu siše
u sobi gradskoj, tamo iznad huma
žuti mjesec snijegom plave sjene riše
naboden na vrške rodnih šuma.

I dok se ovdje crni puhor puši
iz mrke lampe, tamo mjesec gladi
snježne humke i ledeno cvijeće.

»— Oh, da mi je samo gruda svježeg snijega
s krova rodne kuće da mi srce hladi
što boli, gori i peče...

Oh, da se mogu bacit kao nekad
u rahli snijeg raširenih ruku!
Proklinjem krevet uz koji sam pribit
ko razbojnik osuđen na muku...

Kako bih rado ujarmio vole
i na vlačicama pošao po drva.
Drugovi seljaci, prtine bih oro
i ralica moja zagrezla bi prva!

Upregli bi sve volove naše
u plug teški i krenuli gradu,
ulice bi preorali — dali paše
zasijavši svuda travu mladu...

... Čitav dršćem, prolaze me mravi.
Što? Ne mogu život dati više...
— Ali neka... Dati će ga zdravi.

A pahulje selom lete, lete,
dok blijeda gradska noć na krevetu siše
naivno seljačko dijete...

Vjetar u šumi

Danas je šuma puna vjetrove glazbe
što fijuče, jeca, šumi i zvoni;
kočije vjetrove štropoću i konji ržu —
danas po nebu ptice diže vjetar i goni.

Danas se čuju glasovi ljepše mnogo i tiše,
danas miruju ljudi i ko da se svatko moli,
a šuma kune i jauče, svaka je krošnja čovjek
što bjesni i što se njiše,
podiže pesnice čvrste i svija se čitav od boli...

Bjesne vjetrovi vranci, topoću divlji i ržu,
a nebo je crno ko gvožđe, u njemu topovi prijete.
Kola vjetrova zvone, konji sve jače bježe,
a s njima oblaci teški ko ptice goleme lete.

— Danas je šuma živa i zvone njeni lanci
što je sapeli kruto da se s mjesta ne miče.
Danas je ona orijaš što trese negve i viče,
kune, jauče, prijeti, dok ržu vjetrovi vranci;
a ljudi su blijedi i tihi, muče udove gole,
dršću, kaju se bijedno i plaho molitve mole.

— Danas sam sretan i ja
dok grč mi pesnice drži.
Bijesan orijaš ja sam što kune i što se svija:
vranci, misli moje, divlji su danas i brži,
a oči ne strahuju moje, jer šumu živu vole;
dok ljudi su blijedi i tihi dok muče udove gole,
dršću, kaju se bijedno i plaho molitve mole.

Panj na brijegu očekuje mrak

Sanjari mrki panj i mazi se na suncu
ko starac što kašljuca
sam i tih na brijegu.

Zalile ga kiše, uprljale mu koru,
na masnom blatu lišaj i mahovina raste
i svaku mu je poru
i disaj zatvorila gadna kora kraste.

Šuti pod njim brijeg težak ko bogataš,
a na njem đurđic zvoni i bumbar kao gajdaš
što na svadbi svira,
i leprša zrakom šarna mašna o vratu
skladnog ljubavnika šumskoga leptira.

Negdje se na vrhu grohotno netko smije
ko s obručem o trbuhu brat crkvenih kasta,
a s vrčem u ruci što mješinu grije.
Ori se ori smijeh stoljetnoga hrasta.

Daleko dolje pod panjem lijeno se protegle zmije,
i čudni im neki rogovi izbili iz glave.
I dok se te zmije u daljini plave
iz rogova crvenih oblak se nebu vije.

A panj je slijep i gluh i glup
i samo šuti mrk i mrzi tanke jele
i misli samo tamo na bijeli kup
dasaka što se ko gospođice bijele...

I sve to više vidi i zna i čuje više,
a kraste mu se ljušte i objam mu je veći,
i šuti i teže diše
a sve bi daskama na kupu nešto htio reći...

...Pilana plače. Teška se kola uvijaju i mole.
Sestre su daske glatke, bijele ko gospođice tašte.
Po njima idu dame i mirisi. I prsti bole
dvorkinja što ih vlastitom krvlju lašte.

Sretne su, divne i smiju se razvratno,
a u njima su zrcala, pokućtvo i pianino zvoni.
I lica dvorkinja onih što ih bolest goni
stoje u podu i čine sve kaljavo, blatno.

Panj šuti mrk i hoće da potamni sunce.
I gnjije i mrije
u grču. A đurđic zvoni. Bogataš pod njim drijema.
Crkvenjak se gromko smije u nemirnom lišću hrasta.
Panj čeka mrak na suncu, a njega nema, nema...

On je drug, on je brat parije. Ona je najzadnja kasta.

Šutnja u rodnom dolu

Šute doline pod kucajem sunca,
na njih su sjene ko sjećanja sjele,
a vjetrić ko pastir čuva uz pjesmu
oblake meke, svilene i bijele.

Na pute su stare radosti s neba,
mirisne ruže i leptiri pali,
dok kobac nad njima kruži i vreba
da se ko strijela s oblaka svali.

Moj se vinograd obuko zeleno
i poput hajduka povalio dolom,
pa sad traži gdje lišće je srebreno
usahle breskve a ubite bolom.

Sve je isto u mojemu dolu,
jer nad njim gora vijek zelena straži,
tek šutnja tuži za danima sretnim —
kroz putove me jedna čežnja traži...

Povratak

I sada s križa kao nekad davno
limeni Isus prijazno glavom klima,
a kuće mi male ko djevojčice mašu
bijelim rupcima dima...

U grudima ptica radosti cvrkuće —
na uskom će puteljku star me sresti čiča,
a iz bijele brade prost duhan mu miriše
i lupiv me o rame vedro će da priča:

kako mu se zimus otelila krava,
a tvor krvopija poklo guske tuste.
— Da... znaš..., reče tiše... bakica je pošla
Bogu... i niz bradu mu se dvije suze spuste.

Ja ga onda tješim, on mi šmrcnuv reče:
— Žuri, sinko, doma te željno mati čeka,
a seka ti kolač iznenada peče...
— i već miriše slatko kolač izdaleka.

Pa medenih grudi, prašan na prag stupim
rodne kuće, već mi mati gladi lice...
i drugove školske oko sebe kupim
— dok sestra i braća cvrkuću ko ptice.

Onda selom pođem, sa svakim se zdravim,
grube ruke drmam dok mi oči blude
po granama bora što se prepun ljeska,
a snaše me rakijom i jabukom nude...

I svatko me pita što učim tam u gradu:
— Gospodin bit će, ne treba da radi,
reče starčić, nama će pomoći...
— a blag mu osmjeh zaigra u bradi.

...Oh, dragi starče, kad se sjetim toga,
već djetetom mi je u duši cvalo
veliko htijenje, da s vama zemlju orem —
i rođen bijah tek za volove i ralo!

— — Uspomene sretne najstrašnije bole!
i gacam sjetno putem, a kamen noge bije —
I gledam selo mi se na povratku milo
kao onaj djeda bijelim smiješkom smije...

Sadržaj

Josip Hitrec

	Strana
Zadah mora na trgu	9
Čežnja izloga	10
Na snježnim livadama izmiče zima	11
Jutro pred planinskom kućom	12
Večera na župnom dvoru	14
Kukac u proljetnom jutru	16
Majci mjesto soneta	17
Profesoru, koga je za katedrom zatekla 68-ma godina	18
Balada o plagijatoru	19
Dok E	20
Naranče i stihovi	22
Mezquita	23
Plamenac nad rijekom	24
Avijoni nad gradom	26
Leda sa ciglane	27
Skitnice sviraju	29
One što sjede naprijed	30
Romansa o jednom napuklom prozoru	32
Šaran uljepšava siromaški Božić	33
Guvernanta	34

Vladimir Jurčić

Autoporte	37
Pjesma sirotinjskom novorođenčetu, kao dar pod jastuk	39
Jutro u sirotinjskoj sobi	41
Sirotinjska selidba	42
Sunce pozdravlja dvorište	43
Otac najavljuje subotnje veselje	44
Radnik se obukao za nedjeljnu šetnju	45
Radnik kuša spjevati pjesmu	46

Strana
Ekstaza u proljeće 47
Kirijaševo podne 48
Tužaljka maloga šegrta 49
Šegrti pod svjetiljkom igraju nogomet 50
Promrzla kočničareva noć 51
Dalmatinski prodavači 52
Svirači u noćnim lokalima 53
I ništa drugo? 55
Seljakov dan u gradu 56
Seljački momak skida nošnju 57
Zavod za služinčad 58
Tuga veziljinih očiju 59
Pokop siromaha 60
Pjesma o smrti 61

Ivan Kovačić

* * * 65
Frulica 66
Mozaik 68
Jutro 69
Ljetno podne 70
Suton 71
U seoskoj crkvi 72
Jesenji suton u voćnjaku 73
Jesen u mojoj sobi 74
Nedjelja u šumi kraj grada 75
Starom drugu 76
Utjeha 77
Pjesma iz mansarde 78
Kosci u gradskom parku 79
Mlad seljak boluje u gradu 80
Vjetar u šumi 81
Panj na brijegu očekuje mrak 82
Šutnja u rodnom dolu 84
Povratak 85